

030105
Cabiri, Muh. Abid

ج

محمد عابد الجابري، (1936 - المغرب)

عقلانية عربية متنوّرة

□ رشديّة بلا ضفاف :

■ من ثوابت العقلانية العربية، التي أطلقَ نهرها الكبير أبو الوليد ابن رشد، من المغرب العربي للمشرق، انطلق محمد عابد الجابري علماً، مناضلاً، ومفكراً عربياً، حرّاً ومحرّراً، نشر أعماله في بيروت، منذ السبعينات وحتى التسعينات، ما بين (دار الطليعة) و(مركز دراسات الوحدة العربية). وعلى أملِ رشديّة ليبرالية، ملتزمة بينابيعها العربية والإسلامية، لكنها بلا ضفاف مذهبية، تعصبية أو انغلاقية، سعى الجابري عبر نضاله وتدرسه وتأليفه إلى إعلان فلسفي لولادة عقلانية عربية متنوّرة، ديمقراطية، ومحرّرة في آن.

■ من المغرب حيث وُلِدَ سنة 1936، تفلسفَ الجابري في تعلّمه وتعليمه، كما في تأليفه. فنال سنة 1967 دبلوم الدراسات العليا في الفلسفة، وأكملها بدكتوراه دولة (فلسفة) سنة 1970، من كلية الآداب بجامعة الرباط - حيث أخذ يمارس التدريس منذ العام 1967 (فكر عربي إسلامي/ وفلسفة). له حتى الآن نحو عشرين مؤلفاً في حقول فكرية فلسفية مقاربة، ومتشابهة بين منهجيّ العلامتين الكبيرين، ابن رشد في الفلسفة والفقاهة التجديدية، وابن خلدون في الاجتماع والتاريخ، وأزمة المثقف العربي في القرن الرابع عشر ما بين الرياسة العلمية والرياسة السياسية.

21 Ocak 2016

MADDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

1485 SUSANTO, Happy. Democracy in Islam:
Cabiri Mush. Abid comparative study of Muhammad Abid al-Jabiri and
030705 Abdolkarim Soroush's thoughts. *Indonesian Journal
of Islam and Muslim Societies*, 1 ii (2011)
pp. 253-272. Abstract(s): Malay.

CÂBİRÎ, Muhammed Âbid

- 1 AHMED OLAOLUWA ABİMBOLA, Muhammed Abid el-Câbirî'de din-siyaset ilişkisi, Uludağ Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2010
- 2 ARSLAN BALTA, Muhammed Âbid el-Câbirî'nin dini anlama yöntemi, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2013
- 3 İBRAHİM KESKİN, Bir yapısalcı olarak Muhammed Abid El-Câbirî'de din-kültür ilişkisi, Uludağ Üniversitesi, Doktora, 2009
- 4 MEHMET GÜNEŞ, M. A. Cabiri'nin Arap aklını, tenkidi ve Arap-İslam geleneğini okuma biçimi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2006
- 5 MERYEM ÖZDEMİR KARDAŞ, Muhammed Âbid el-Câbirî'nin yeni Kelam epistemolojisi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2014
- 6 MUHAMMED COŞKUN, Muhammed Âbid el-Câbirî'nin tefsirde sîret-nüzûl ilişkisi yaklaşımı, Marmara Üniversitesi, Doktora, 2013
- 7 MUSTAFA SELİM YILMAZ, Muhammed Abid el-Cabiri'nin eserlerinde din-siyaset ilişkisi, Ankara Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2005

- Sexton, Steve. "School-Sponsored 9-11 Remembrance Day to Exclude Patriotic Symbols and Religious References", *The California Patriot Online*. <http://www.cal-patriot.org/issueupdate/911.html>.
- Singer, David. "Web Site Necessary to Combat Anti-Israel Bias", [letter to the ed.] *The Daily Californian*, 24 September 2002.
- Sorokin, Ellen. "'Biased' Professors Posted on Web Site", *Washington Times*, 6 October 2002.
- Sparks, Adam. "Poison Ivy", *FrontPage Magazine.com*, 30 September 2002.
- Sturrock, Carrie. "Trio of Bay Area Universities Monitored for anti-Semitism: Action is in Response to Nationwide Campaign to Divest from Israel", *Contra Costa Times*, 21 September 2002, www.bayarea.com/mld/cctimes/4121173.htm
- Sutherland, John. "Campus Watch: So a US Website Wants Students to Target Professors Who Question the War on Saddam. Oh, Grow Up..." *The Guardian*, 7 October 2002.
- Timmins, Patrick. "Site Monitors Critics of Israel, U.S. Policies", *The Daily Texan*, 27 September 2002.
- Tobin, Jonathan. "Watch on the Campus", *Jewish Exponent*, 3 October 2002.
-, "Academia's Arabist Cheering Section", *Jewish World Review*, 26 November 2001. <http://www.jewishworldreview.com/cols/tobin112601.asp>
- Todt, Ron. "Pro-Israel Web Site Causes Furor", *Associated Press*, 27 September 2002.
- Tuller, David. "Not Academic: The Middle East Studies Association Wards Off Rebutals", *The American Prospect Online*, 29 November 2001. <http://www.prospect.org/webfeatures/2001/11/tuller-d-11-29.html>
- Vincent, Norah. "The Battle to Win Hearts and Minds has Begun at Home: Pro-American Sentiment Appears to be Unwelcome at Top U.S. Campuses", *Los Angeles Times*, 26 September 2002,
- Wisconsin State Journal*. "If Only Real Islam Were Like Islam of Academia", *Wisconsin State Journal*, 22 August 2002, A16.
- Youmans, Will. "Campus Watch: The Vigilante Thought Police", *Counterpunch*, 23 September 2002, <http://www.counterpunch.org/youmans0922.html>
- Young, Michael. "An Ornamental Education? Political Relevance and the Funding of Middle East Studies in the U.S." *Reasononline*, 27 November 2001. <http://reason.com/hod/my112701.shtml>

0.1910

Kur'an Yorumlarındaki Meşruiyet Krizi Karşısında Ebû Zeyd ve Câbirî 'Metnin Kıyameti' (Apocalypse of the Text) Üzerine Bir Deneme

Cabiri, Muhammed Abid
020105

RECEP ALPYAĞIL
O.M.Ü. SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
recepalyagil@yahoo.com

Özet

Yazarın ve kitabın ölümü pahasına okurun ve metnin doğumunu ilan eden postmodern hermeneutiğin temel savlarının yol açacağı durum metnin kıyameti olarak adlandırılmıştır. Öte yandan, Kur'an yorumlarının içinde bulunduğu meşruiyet krizi bu genel atmosfer içinde değerlendirilmiştir. Bu anlamda, Cabirî ve Ebû Zeyd'in çalışmalarının kıyametçi tahayyüle karşı olduğu gösterilken, her iki düşünürün krize neden olan şeyi yorumlama tarzlarındaki bazı açmazlara işaret edilmiştir.

anahtar kelimeler

J. Derrida, Cabirî, Ebû Zeyd, Kıyametçi Tahayyül, Yapısalcılık, İdeoloji Eleştirisi

Son iki asırdır sosyal bilimlerdeki hâkim söylem, kriz söylemidir. Krize neden olan şey, kısaca, disiplinlerin, yargılarına mesnet teşkil edecek meşru bir temel bulmadaki çaresizlikleridir. Çaresizdirler, çünkü krizden kurtulma yolunda sarf edilen çabalar, sadece krizin daha da derinleşmesine yol açmaktadır. Kelimenin Yunanca kökü bize daha fazlasını söyler: Fiil kökünden türeyen ve "seçmek, yargılamak, ayırmak" gibi anlamlarına gelen kriz sözcüğü, artık karar verilmesi gereken ânın geldiğini ifade eder. Ne yazık ki, disiplinler bu noktada bir acziyet içindedirler. Zira içinde yer aldığımız postmodern çağ, kriz düşünürlerini seçim yapabilme ve karar verebilme ehliyetinden mahrum bırakmıştır. Bu, yorumbilgisinin epistemolojiye galebe çaldığı bir ândır. R. Rorty'nin ayınını hatırlayacak olursak, neler olup bittiğini gayet iyi anladığımızda ve de olup biten-

D193

D. Edisyon

Arap/İslam Kültürünün Yapısalcı Analizinin İmkânı: Muhammed Âbid el-Câbirî Örneği

İbrahim Keskin

Yrd. Doç. Dr., Muş Alparslan Ü. Fen Edebiyat Fak.

i.keskin@alparslan.edu.tr

Özet

Arap/İslam kültürünün analizi için, Aydınlanmanın eleştirisinde önemli bir uğrak noktası olarak değerlendirilen yapısalcılığı uygun bir yöntem olarak gören Muhammed Âbid el-Câbirî, bu yolla homojen bir kültürel bütünlükten bahseder. Bu yapıda sistemi oluşturan, beyan, irfan ve burhan olmak üzere üç ana unsurun çatışmacı ve derlemeci tarzda ideolojik kaygılar ile oluşturulmasının sebep olduğu bir kriz durumuyla ilişkilendiren Câbirî, bu krizin ana etkeni olarak irrasyonaliteyi görür. Câbirî yapısalcılığı, bu öğelerin epistemolojik paradigmalara olarak oluşturduğu sistemin nasıl inşa edildiğini ortaya koymak ve yapı-bozuma geçmek için stratejik bir amaçla kullanır ve bu yolla Arap/İslam kültüründe rasyonalizmin nasıl sistem dışında bırakıldığını ortaya çıkarmaya çalışır. O Aydınlanmacı rasyonalizm ile gelenek arasında bir ilişki kurmak suretiyle Arap/İslam kültürünün modern bir revizyonunu gerçekleştirmeyi amaçlar. Bununla birlikte Câbirî yapısalcılığın açmazlarıyla hesaplaşmadığı gibi, yapısalcılık ve yapı-bozum araçlığıyla Aydınlanmaya yöneltilen eleştirileri de görmezlikten gelir. O Aydınlanmanın ve modernleşmenin ideallerine yönelik büyük bir umut besler. Bu anlamıyla onun tam bir Aydınlanmacı olduğunu söyleyebiliriz. Onun akla yüklediği sorgulanamaz anlam batılı akıl ve tarih anlayışının bir yeniden

المستقبل العربي

وعي الوحدة العربية
وحدة الوعي العربي

نيسان (ابريل) ١٩٨٦

العدد السادس والثمانون

السنة الثامنة

المحتويات

- لبنان والخيار العربي منح الصلح ٤
- مأساة القرار العربي الاقتصادي المشترك: قراءة في قرارات المجلس الاقتصادي والاجتماعي جميل مطر ١٦
- مشروع النقد في قراءة التراث: حول التكامل في أعمال محمد عابد الجابري ومحمد اركون د. كمال عبد اللطيف ٢٥
- آثار انهيار النظام النقدي الدولي على البلدان العربية د. عبد المنعم السيد علي ٢٣

الأبعاد التربوية للصراع العربي الاسرائيلي: (٢)

البعد التربوي الاسرائيلي

- نظام التعليم العام في الكيان الاسرائيلي: التطور الكمي والنوعي في التعليم العام حتى بداية الثمانينات د. سمير هوانة ٦٣
- التعليم التكنولوجي وأثره في تحقيق أهداف الكيان الاسرائيلي د. انطوان زحلان ٩٤
- أثر المؤسسات الاجتماعية والدينية في تربية الفرد في الكيان الاسرائيلي علي رؤوف سيد مرسي ١٠٦

ندوة «المستقبل العربي»

- الدين وقضايا المجتمع العربي في الحاضر والمستقبل ١٣١
- عبد الرحمن شاکر د. عبد المنعم تليمة
- د. قاسم عبده قاسم د. محمود اسماعيل
- أدار الندوة: فكري عبد المطلب

كتب

□ دراسات في العمل التليفزيوني العربي

- (سعد لبيب) د. عاطف عدلي العبد عبيد ١٥٥
- صناعة الانشاءات العربية (انطوان زحلان) د. سمير المقدسي ١٦٥
- * موجز يوميات الوحدة العربية ١٧٠
- * ببليوغرافيا الوحدة العربية ١٧٨
- * فهرس مجلة المستقبل العربي للسنة الثامنة
- العدد ٧٥، أيار (مايو) ١٩٨٥ - العدد ٨٦، نيسان (ابريل) ١٩٨٦ ١٨٧

آراء الكتاب لا تعبر بالضرورة عن اتجاهات
يتبناها « مركز دراسات الوحدة العربية » او « المستقبل العربي »

المدير المسؤول: وديع عون

HAZIRAN 2003

وإشارته عن الأفهام دقيقة ، واجتمعت به ليلة في دار بعض الإخوان ومعه كتاب في طريق القوم ، وناولينه (6) وقرأت بعض الفصول منه ، وأفادني منه فوائد جلييلة ، وفرح كثيرا بوصول (7) فهمي إلى عباراته ، ودعا لي بخير ، وأشار علي بإشارات ، شاهدت بركاتها ونفعها ونفعنا الله به (8) .

[181 - محمد العابد]

ومنهم من شاهدناه أيضا وتبركنا به ، وناولنا من صالح دعائه (9) بمكة المشرفة (10) زادها الله تشريفا (11) . هو الواصل أقصى مراتب العباد ، القائم على ساق الجد لمراقبة رب العباد ، السابح في بحر (12) العبودية بأعلى المنازل والمراتب ، السائح أقصى المشارق والمغارب ، من بارك الله له في العمر ، إلى أن بلغ من (13) العمر المائتين من السنين ، وأزيد من غير شك ولا ميم ، الصّارف جلّ عمره في العبادة بين الحرمين ، المتمسك بجبل السنة السنية (14) جامع كرمات الأوابد ، الشيخ البركة سيدي محمد العابد ، هو رجل عابد ، ورع ، زاهد ، لا يعبأ بالدنيا ومتاعها ، هو من الذين طلقوا الدنيا ثلاثا بتاتا / ، يهرب منها كما يهرب الإنسان من [52 - 1] رائحة الجياف ، لا يقبل منها شيئا لا ظاهرا ولا خافيا ، يميل إلى زوايا الخمول ، ملازم على المجاورة بأحد الحرمين ، له ولوع واعتناء بالجلوس في مجالس العلم والدروس - عارف بالله ، سالك على قدم التجريد ، صوام ، قوام ، صبور ، لا يتكلم فيما لا يعنيه ، مداوم على التسبيح ، ودلائل الخيرات ، كثير الذكر ، يقوم الليل .

(6) في «أ» «ج» «ن» وناولته لي .

(7) في «ج» «أ» «لوصول» .

(8) تزيد «ج» «آمين انتهى» .

(9) اربع كلمات ساقطة من «ج» .

(10) في «ج» «في مكة» .

(11) ثلاث كلمات ساقطة من «ج» .

(12) في «ج» «بحار» .

(13) كلمتان عوضتا في «أ» بمنه .

(14) صاحب كتاب « حصر الشوارد في أسانيد محمد عابد » راجع ابن

عاشور ، 3 .

NOT: Makale 307-316 arasindedir .

Devlet 6

26-25

(Kısmi 19)

Muhammed Âbid

İslâmî İsim
Terim
Sözlüğü

ذيلُ بشارتو

أهل الإيمان بغنوجات آل عثمان

حسين خوجبة

Türkiye Diyanet Vakfı 1432 / 1145
İslâm Ansiklopedisi

ayit 6016
sıf No. 922-97
HOC-Z

تحقيق وتقديم

الطاهر المعشوري

İSLÂM'IN YENİLİKÇİLERİ

-III-

İslâm Düşünce Tarihinde Yenilik Arayışları
Kişiler, Fikirler, Akımlar

R. İhsan Eliaçık

©Söylem Yayınları: 13
İnceleme-Araştırma Dizisi: 5

Editör: *İslam Özkan*
Tashih: *Aloda Öz - Mesut Kaplan*

Ofset Hazırlık: *Literal Tanıtım*
Kapak Tasarım: *Ahmet Mayalı*

İstanbul Matbaa Mücellit
0212. 637 93 00

Nisan 2002

ISBN
975-8530-05-4

Söylem Yayınları
Büyük Reşit Paşa Cad. No: 22/37
Vezneciler / İstanbul
Tel&Fax: (0212) 513 04 29
soylemyayinlari@hotmail.com

Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi Yavuz ARIĞIT Bölümü	
Dem.No.	120680
Tes.No.	181.209 ELİ.İ

İTHAF

Bu kitabı, her yönüyle zor bir zamanda kitap yazmak gibi bir "çılgınlığı" ısrarla sürdürdüğüm halde sabır ve anlayışını hiç eksik etmeyen eşim **Nurten'e**, "Baba, bilgisayarla oynarken bu kitabı yazdın demek!" diyen sevgili küçük kızım **Mahinsu'ya**, **Zehra'ya**, **Zeynep'e**, **Muaz'a** ve **Mus'ab'a**, Annem **Şerife Hanım'a** ve Babam **Muammer Eliaçık'a** ithaf ediyorum.

Muhammed Ammara / Hasan Hanefi / Cabiri

ralizm ve sosyalizmi birleştirmek istememekte, tam tersi İslâm'ın evrensel ve çağlar üstü sosyo-politik ve ekonomik değerleri bir tarafı çekilerek liberal, diğer tarafa çekilerek de sosyalist yorum çıkarılmaktadır. Bu geniş ve soyut olan "değer" in, dar ve somut bir "modele" indirgenmesi çabasının bence doğal bir sonucudur. Ancak hata darlığın "değerleri alırken" de yapılmış olmasıdır. Bence mesele adalet, meşveret, maslahat, serbest piyasa, emeğin hakkını koruma değerlerinin "eşit derecede" yansıdığı bir modeli yaratabilme meselesidir. Aslında eğer İslâm "gerçek anlamda" konuşmaya ve uygulanmaya başlansa liberalizm ve sosyalizme ihtiyaç kalmaz. Liberal ve sosyalist yorumlar bir "yokluğun" ve "boşluğun" ifadeleridirler. Begoviç'in dediği gibi İslâm, Doğu ile Batı arasında "orta" bir duruştur. Bu, "dünyanın sahibi benim" edasındaki merkezi duruş, aşırılıkları kanatları altında toplamaya çalışan, sağa sola gidenleri orta bir yere çeken asil ve soylu bir duruştur.

Şu halde çağdaş İslâm düşüncesinde Suruş ve Hanefi gibi yenilikçiler kendi şartları içinde geliştirdikleri söylemle liberal ve sosyalist yorumdan "devşirmeler" yapmış olmuyorlar. Bu, dışarının etkilenmesi değil, içerinin tahakkukudur. Tıpkı Yunan düşüncesini tercüme ederken olduğu gibi, olmayan içeriye sokulmuyor, zaten içeride varolan dışarıdakiyle buluşturuluyor. Bu sebeplerle Abdülkerim Suruş ve Hasan Hanefi örneği, İslâm'ın yenilikçilerinin, çağımızın iki büyük ideolojisi liberalizm ve sosyalizme bigane kalmadığının, diyaloga girdiklerinin, yenilik arayışlarını bu dünyalara açılarak da sürdürdüklerinin, buluşma noktaları arayarak ortak bir dil yakalamaya çalıştıklarının göstergesi olarak seçilmişlerdir...

Bu noktada çalışmamızın son siması Muhammed Abid Cabiri'ye gelmiş bulunuyoruz. Hasan Hanefi'de gördüğümüz yenilikçi ontoloji arayışının, Cabiri'de daha çok epistemolojik arayışa kaydırıldığını göreceğiz...

İslâm'ın Yenilikçileri

MUHAMMED ABİD el-CABİRİ

1936'da Mağrib'de (Fas) doğan Cabiri 1968'de felsefe diploması, 1970'de Rabat'daki Külliyyetü'l-Adab'tan felsefe doktora almıştır. 1967'den bu yana adı geçen fakültede felsefe ve İslâm düşüncesi hocalığı yapmaktadır. Şu an 65 yaşında yaşında olan Cabiri Fas/Rabat Edebiyat Fakültesi'nde felsefe ve İslâm-Arap düşüncesi profesörü olarak görev çalışıyor *Felsefi Mirasımız, İslâm'da Siyasi Akıl, Arap Aklının Oluşumu, Arap Aklının Yapısı, Gelenek ve Modernlik, Demokrasi ve İnsan Hakları, Yeniden Yapılanma* vb. bir çok konu üzerinde çalışmaları bulunan Cabiri, "Şii imamet mitolojisi ve Sunni saltanat ideolojisi'nin" aşılarak yeni ve çağdaş bir İslâm siyaset felsefesi kurmak gerektiğini savunan söylemiyle son dönem yenilikçiliğine çok önemli katkıları sağlayan bir düşünürdür.

Cabiri, İslâm düşünce tarihinde Endülüs eksenli **İbni Hazm, İbni Baccе, İbni Rüşd, Şatibi, İbni Haldun** vs. isimlerle temayüz ettiğini düşündüğü "Mağrib" düşünce damarını canlandırmaya çalışmaktadır. Çünkü ona göre İslâm düşünce tarihinin en yenilikçi, en rasyonalist damarı buradadır. Diğerlerinin tümü aslında "Selefi" okumalardır ve sonuçta "İşrakiliğe" kaymışlardır. Cabiri bu anlamda Begoviç'in deyiimi ile doğu ve batı arasında olan İslâm düşüncesinin Maşrik damarının "doğuya" kaydığı kanaatindedir.

Diğer yenilikçilerin çoğunda olduğu gibi Cabiri'de de temel soru "İslâm dünyası neden geri kaldı?" ve "Yenilik hareketi nereden ve nasıl başlamalı?" sorularındır. Bir önceki Hasan Hanefi'nin "Yeniden inşaya varlık felsefesinden (ontoloji) başlamalıyız" dediğini görmüştük. Cabiri'nin ise "Bilgi felsefesinden (epistemoloji) başlamalıyız" dediğini göreceğiz.

Cabiri'nin inşa etmeye çalıştığı düşünce sisteminin İslâm-Arap düşüncesinin köklü bir eleştirisi üzerine yükseldiğini görüyoruz. Öncelikle bu eleştirinin ne üzerine bina edildiğini anlamak ve temel çizgilerini deşifre etmek gerekiyor. Buna Cabiri'nin "zihin genetiğini" okumak da diyebilirsiniz...

27 Nisan 2014

1951 SEBTI, Meryem. The decline of thought in the Arab world according to Muhammad 'Abed al-Jabiri. *Diogenes*, 226 / 57 ii (2010) pp.92-100. *Calabi'nin düşüncesi*
030105

MADDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

O. D. yok

19 HAZ 2013

MADDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

- 954 [JĀBIRĪ, Muḥammad 'Ābid al-]. *Democracy, human rights and law in Islamic thought* / by Mohammed Abed al-Jabri. London: Tauris, in association with Centre for Arab Unity Studies, Beirut, 2009 (Contemporary Arab Scholarship in the Social Sciences, 1). 258pp. [Trans. from Arabic. Available as e-book.]
- 955 [JĀBIRĪ, Muḥammad 'Ābid al-]. *La raison politique en islam: hier et aujourd'hui* / Mohammed Abed al-Jabri; trad. de l'arabe par Boussif Ouasti, avec la participation de Abdelhadi Drissi et Mohamed Zekraoui, traduction coord. par Ahmed Mahfoud. Paris: La Découverte, 2007. 331pp. [Trans. of *Al-'aql al-siyāsī al-'arabī*.]

Cabir Muh. Abid
(Ez)

MADDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

15 EYLUL 2013

030105 Cabir Muh. Abid
SEBTI, Meryem. The decline of thought in the Arab world according to Muhammad 'Abed al-Jabri. *Diogenes*, 226 / 57 ii (2010) pp.92-100.